

Зарівна О. Т.,
Київський національний технічний університет України "КПІ"

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ: ДОСВІД ТА ІННОВАЦІЇ

Тенденції світового інформаційного простору – глобалізація та мобільність – сприяють інноваційним реформам в системі освіти: нові вимоги до її змісту та вдосконалення методології відповідно до значних суспільних і технологічних перетворень. Які моделі управління якістю освіти зможуть забезпечити її ефективність та соціальну значущість? – це суть проблемних питань, що розкриваються у даній статті.

Ключові слова: *якість освіти, інноваційні технології, навчально-виховний процес, комунікативна та інформаційна компетенція.*

Тенденции мирового информационного пространства – глобализация и мобильность – способствуют инновационным реформам в системе образования: новые требования к ее содержанию и совершенствованию методологии в соответствии со значительными общественными и технологическими превращениями. Какие модели управления качеством образования смогут обеспечить ее эффективность и социальную значимость? – это суть проблемных вопросов, которые раскрываются в данной статье.

Ключевые слова: *качество образования, инновационные технологии, учебно-воспитательный процесс, коммуникативная и информационная компетенция.*

The tendencies of the world informative space are instrumental in innovative reforms in the system of education: new requirements to its content and perfection of methodology in accordance with considerable public and technological transformations.

What models of management of education quality will be able to provide its efficiency and social meaningfulness? These problem questions are examined in this article.

Key words: *quality of education, innovative technologies, educational process, communicative and informative competence.*

У постіндустріальному суспільстві, де знання носить статус товару, відбувається утвердження інформаційних технологій, зростає роль інформаційних ресурсів, продуктів і послуг у забезпеченні управлінської діяльності. Це ставить нові вимоги й завдання перед усіма сферами життя, особливо відчутно – перед освітою та наукою. А саме: досягнення високих стандартів інтелектуального та культурного потенціалу української нації – виведення освіти і науки на міжнародний рівень розвитку. Це зумовило значну зацікавленість науковців інноваційним розвитком суспільства і його впливом на освітню діяльність. Зокрема, почали активно обговорювати ефективність управлінських рішень щодо якості освіти, інноваційні технології (механізми) в освітній діяльності – сукупність знань, інформації щодо методики створення, управління та використання створених продуктів і послуг, соціально-економічні, психолого-педагогічні освітні інновації, спільні вимоги, критерії та стандарти національних систем вищої освіти у Болонському процесі, визнання дипломів та мобільність громадян у європейському просторі та інші.

Актуальність питання управління якістю освіти сьогодні очевидна, оскільки викликана по-перше, інформаційною революцією (суспільство, яке базується на знаннях), по-друге, залежить від національної економічної моделі здатності до засвоєння чи формування інноватики.

Тому, мета даної статті: визначити ефективні моделі управління освітою як соціальним інститутом, враховуючи світові стандарти і напрями, а також вітчизняні можливості й потенціал, окреслити проблемні точки процесу реформування і можливі шляхи їх уникнення.

Варто акцентувати на досвіді попередньої епохи, щоб порівняти доцільність сьогоднішніх нововведень.

Відтак, діалектико-матеріалістична теорія формування знань характеризувалася посиленою увагою до природничих, точних наук, продуктивної праці (і це зрозуміло – етап індустріалізації), збільшенням кількості профільних навчальних закладів. Однак, у 80-х рр. ХХ ст. матеріально-технічна база школи відставала від потреб виробництва, запитів науково-технічної революції, бо адміністративно-командна система культивувала жорстку регламентацію кожного кроку учня, придушувала прагнення учнів та студентів до їх самовизначення. Відлік 90-х рр. став переломним для України також і в плані політичного устрою – незалежність і демократія. Виникла необхідність у переосмисленні та модернізації всіх сфер життя суспільства. Сформувалася криза наукового потенціалу, що зумовило значні реформи не тільки в Україні, а у цілому світі. Можна стверджувати, що на розвиток освіти вплинули суспільні інтеграційні процеси, глобалізація, демократизація, розпад союзу країн ядерного блоку, створення єдиного інформаційного простору. Швидкісні темпи спровокували потребу негайно переглянути й реформувати освіту на всіх рівнях, оскільки наявні системи не повністю відповідали сучасним запитам та потребували переорієнтації. Україна, у цьому сенсі, приєднавшись у 2005 році до Болонського процесу, визначила на законодавчому рівні стратегічно пріоритетні напрями і шляхи створення ефективної системи навчання і виховання протягом життя. Серед них варто виокремити ті, що стали основою освітньої реформи: демократично-гуманістичні засади, інтенсифікація у матеріально-технічному забезпеченні, інноваційна гнучкість у прийнятті та оновленні до вимог часу управлінських рішень, а також, що важливо, – формування націоналістичних ціннісних орієнтирів та мотивації до здорового способу життя (відродження генофонду нації) серед підростаючого покоління. Тобто, виховна мета й мотивація освітнього процесу набирає неабиякого значення.

Зрозуміло, що за цим стоїть оновлення змісту освіти та удосконалення її методології відповідно до значних суспільних та технологічних перетворень, які відбуваються як у нашій країні, так і у світі в цілому [1, с. 259]. Однак, процес цей тривалий і мусить бути науково обґрунтованим. Для сучасної освіти дуже важливим є зв'язок

з наукою, яка є джерелом знань та технологією із забезпечення освітньої діяльності програмним ресурсом. Стає необхідним включення до навчальних програм управлінських, економічних та правових знань, поглиблене вивчення інформаційних технологій, основ інтелектуальної власності, іноземних мов [1, с.259], інформаційно-аналітичної діяльності, спрямованої на створення якісно нових продуктів і послуг та інші. Такий перелік став вимогою сьогодення, бо сучасні технології спрямовані на формування якісного визначника освіти, що ґрунтується на компетенції людини до застосування знань. Тому саме перехід від кваліфікації (що було головним у радянській концепції освіти) до компетенції забезпечує мобільність та соціальну адаптованість освіченої особистості в інформаційному суспільстві.

Тому, спробуємо проаналізувати моделі втілення інноваційних технологій заради підвищення якості сучасної освіти в Україні.

Аналіз суб’єктно – об’єктних відносин освітнього процесу. Оскільки природним середовищем діяльності освіти як соціального інституту є навчальний процес, то дійовими особами у ньому виступають керівні кадри освіти, котрі приймають управлінські рішення, педагоги, котрі ці рішення відтворюють у навчальному процесі, та учні, на навчання яких дані рішення проходять апробацію на ефективність. Тобто, суб’єктами тут є діячі освітнього, навчального процесів, а об’єктами – рішення, технології, стратегії що забезпечують сам процес. Вище зазначалося, що пріоритетним нині є компетентний підхід до формування змісту сучасної освіти – здатність (уміння) діяти на основі здобутих знань [4, с. 64]. Тому діяльність адміністративного апарату та політиків від освіти (профільний комітет Верховної Ради з питань освіти і науки, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, обласні управління освіти і науки, комісії Науково-методичної ради МОН, Інститут інноваційних технологій та змісту освіти) мусить узгоджуватися з пропозиціями первинних педагогічних колективів, щоб прийняте рішення мало соціальний ефект. Тобто, суттєвим є аспект створення стандартів навчальних програм та підручників, які б розвивали в учнів когнітивні, емоційні, мотиваційні та ціннісні орієнтири, тобто, вчили розпізнавати проблеми, застосовувати отримані знання для їх вирішення в окремій ситуації, робити прогнози та оцінювати наслідки; комунікативній та інформаційній компетенції.

Невиправданість і неузгодженість дій освітніх кадрів ми отримали у перші роки незалежності України, коли до створення навчальних підручників залучалися науковці, а не вчителі – методисти, і в результаті появився “академізм” знань, що швидко застарівали і не давали змоги до репродуктивного їх відтворення.

Відтак, фундаментальне значення має документно-інформаційне забезпечення управління освітою: вияв корисності документів шляхом їх проектування, апробування і корегування; доступність ресурсу до користувача і гнучкість та актуальність документа; організація документообігу та відстежування життєвого циклу, щоб система знань була живою і відповідала нормам часу.

Досвід зарубіжних країн у здійсненні освітньої політики показує орієнтацію на гарантії та забезпечення рівного доступу до отримання знань, тобто максимальне залучення населення до освіти, даючи при цьому широкий вибір можливостей, також створення ресурсної бази і наукових досліджень. Болючою проблемою суб’єктно-об’єктних відносин в освіті є її недоступність. На жаль, в Україні близько 300 тисяч дітей молодшого шкільного віку не мають доступу до освіти. Про це йдеться в представленій в Нью-Йорку шостій доповіді ЮНЕСКО, присвяченій оглядовій ситуації з освітою у світі. Поруч з Україною стоять Росія і Туреччина. Причиною цього, серед іншого, є такі фактори як низька якість освіти, високі витрати на навчання і високий рівень неграмотності, що зберігається, серед дорослих.

Серед значущих відзначимо модель соціологізації освіти: планування, регулювання, стимулювання, облік і контроль дисципліни і організації навчально-виховного процесу. Проблемним є те, що відносна автономія навчальних закладів та суспільна мода за останні роки показала надмірне посилення зацікавленості абітурієнтів до юридичної та економічної освіти, що спричинило надлишок цих спеціальностей на ринку праці. Тому на загальнонаціональному рівні слід розробити стратегію щодо оптимальної кількості фахівців виробничої і невиробничої сфер, хоч децентралізована система освіти створює кращі умови для демократизації системи управління українською освітою. Дидактичний аспект соціалізації сучасної освіти можна простежити й в іншому – інтеграції у широкий світовий соціокультурний контекст:

– усвідомлення багатозначності позицій і поглядів на те чи інше явище. Визнання факту різноманітності, неоднорідності – означає сформулювати установку в учнів на терпимість до інших, виробити різні погляди на світ, різні образи світу;

– бачення внутрішньої альтернативності рішень (врахування плюсів і мінусів) будь-якої діяльності. Це потребує вміння планувати наслідки вчинків, дій, прогнозувати близькі й віддалені життєві перспективи;

– установка на співпрацю та діалог, уміння організувати спільну діяльність.

– уміння користуватись інформацією. Інформація поширюється дуже швидко. Проблема в тому, щоб учень освоював цілісну, системну картину світу і розумів своє місце в ній. А для цього потрібна фундаментальна освіта, її повний функціональний набір;

– розуміння унікальності культур, поглядів, звичаїв. Це потребує вироблення кроскультурної грамотності, здатності побачити себе на місці іншого й зрозуміти його погляди, віру, переконання;

– навчання співпраці та діалогу на рівні взаємодії окремих людей, носіїв різних поглядів і культур;

– вироблення психології ненасильства, уявлень про політичні, соціальні права та свободи людини. [4, с. 49].

Каменем спотикання залишається матеріально-технічне забезпечення навчально-виховного процесу в Україні. У світі, де панує Інтернет, електронні видання почасти замінюють поліграфічні, де інформаційні агентства, неурядові аналітичні центри, які створюють інформацію мають власні веб – сторінки, що оперативно оновлюються, тобто там, де функціонує інформаційне суспільство, доступ до таких джерел інформування стає необхідною умовою мобільності населення. Часто чуємо про дистанційне навчання, кореспондентське навчання, про новітні засоби передачі знань (інтерактивні дошки, онлайн-конференції та ін.) і, дійсно, це має вплив на вчасність,

швидкість, ефективність отримання знань, однак, національній системі освіти ще далеко до такої моделі з огляду на її комп'ютерну оснащеність та грамотність. Недостатнє забезпечення засобами навчання може вирішити пошук інвесторів освітньої галузі та спонсорська допомога представників бізнесу. Державі варто спрямовувати свою політику і стимулювати бізнес кола до такого виду "благодійної" діяльності.

На мобільність та глобалізаційні процеси безумовно впливає мовно-мовленнєва компетенція студентської молоді, що і є показником якості освіти. Багато навчальних закладів підтримують програму обміну студентами, однак на заваді стає мовний бар'єр – неволодіння іноземною мовою, яка сьогодні є визначником конкурентоспроможності наших випускників на світовому ринку праці.

Як висновки, зазначимо, що:

1. Розбудова системи національної освіти в напрямку входження до європейського та світового освітнього простору передбачає узгодження всіх ключових параметрів з міжнародними стандартами. Акцент національної освітньої політики та громадськості на результативності української освіти сприятиме підвищенню рівня її якості та відповідній підготовці молоді до життя в сучасному суспільстві [5, с.32].

2. Мобільність, адаптивність, спроможність навчатися протягом життя, толерантність, критичне мислення та опанування інформаційно – комунікаційними технологіями – це ті визначники якості освіти, що будуть впливати на самореалізацію особистості у світовому суспільстві. Такі фактори здатні забезпечити компетентісно орієнтовану змістову програму шкільної освіти, котра ставить учня у центр навчально-виховного процесу.

3. Соціалізація сучасної освіти виражається у набутті індивідуумом ключових компетентностей: здатність освоювати цілісну, системну картину світу і розуміти своє місце в ній.

4. На якість освіти впливає стан матеріально-технічної бази, тобто можливість доступу і використання усіх можливих засобів (у тому числі інноваційних) у процесі навчання. Спостерігаємо низький рівень інформатизації шкіл і шкільних бібліотек та інформаційного забезпечення системи навчального книговидання. Має значення також контроль якості освіти на відповідність навчальних видань, засобів навчання, навчального обладнання до вимог державних стандартів.

5. Якісним показником у сфері освіти може стати кількісний показник доступу до неї: максимальне залучення населення до навчання, даючи при цьому широкий вибір можливостей, також створення ресурсної бази і наукових досліджень.

6. Особливе місце займає управлінське рішення в освітній сфері, точніше його соціальний ефект. Документно-інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу створить сприятливі рівні умови, буде регулятором якості освіти.

Література:

1. Андрущенко В. П. Ціннісний дискурс в освіті в епоху глобалізації та інформаційної революції. – К, 2009.
2. Державні стандарти базової і повної середньої освіти // Директор школи. – № 6-7, 2003. – С. 3-17.
3. Закон України про загальну середню освіту від 7 грудня 2000 року № 2120. – Освіта України. Нормативно-правові документи. – Л.: Міленіум. – С.103-126.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики)/Під загальною редакцією О.В.Овчарук. – К, 2004
5. Науково-освітній потенціал нації: погляд у XXI сторіччя / Авт. кол.: В. Литвин (кер.), В. Андрущенко, А. Гуржій та ін.. – К.: Навч. книга, 2004. Кн.2: Освіта і наука: творчий потенціал державо– культуротворення. – 2004.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. №1717 "Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання". – Освіта України. Нормативно – правові документи. – Л.: Міленіум. – С.161-163.
7. Шейлз, Джо. Коммуникативність в обучении современным языкам. – М.: Совет по культурному Сотрудничеству; Совет Европы Пресс, 1995.